

Förväntad socio-emotionell och kognitiv utveckling för barn 0-2 år

Föreläsning NKA

2017-03-03

Catarina Furmark, leg psykolog
catarina.furmark@ki.se

För att kunna upptäcka om barnets utveckling är avvikande behöver vi gedigen kompetens om barnets förväntade utveckling

Varför är det viktigt att upptäcka avvikelser?

Spädbarn kan inte vänta

”De som professionellt arbetar med spädbarn bör uppmärksamma tidiga tecken på störningar hos barnet, så att man så tidigt som möjligt kan bryta den onda cirkeln. Man kan inte slå sig till ro med att det kommer att gå över.”

Margaretha Brodén, 2004

Från två till tre

Parallellt med barnets utveckling från foster till baby och till småbarn – så sker en utveckling hos föräldrarna till att bli just föräldrar

Förälderns förmåga till förändring och att anpassa sig till att ställa sig till barnets förfogande 24/7 provas

Vad är socio-emotionell utveckling?

- barnets begynnande förmåga att från födseln utveckla nära och trygga relationer till vuxna och kamrater; att uppleva, reglera och uttrycka känslor på ett adaptivt sätt; utvecklas och lära sig

ZERO TO THREE, 2001

Vad är kognitiv utveckling?

- utveckling av de intellektuella funktionerna i vid mening: tänkande, förståelse, beslutsfattande, minne, problemlösande, tolkande, jämförande, bedömande

NE, 2017

Utgångspunkt ett:

Bronfenbrenners ekologiska modell (1979/1989):

Individuella – tex. hjärnans
utveckling, temperament
Interaktionella – barnets nära
relationer
Miljö och samhälle

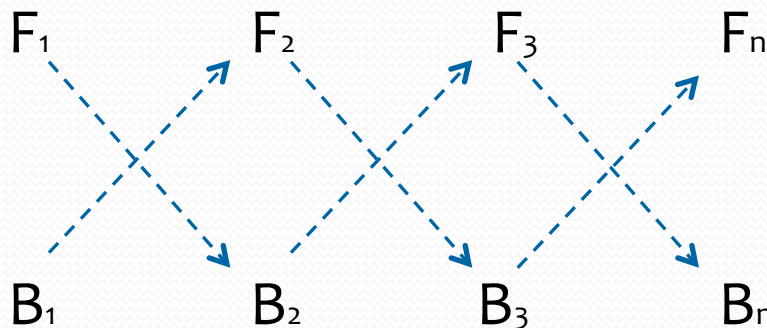

Ecological model: Bronfenbrenner, U. (1979/1989).

Utgångspunkt två:

Den transaktionella modellen, Sameroff & Chandler (1975)

Förälder

Barn

F

Ängslighet/oro

Undvikande

B

Komplikationer
under
förlossningen

Bristande
affektreglering

Svaga språkliga
och sociala
färdigheter

Individuella förutsättningar

Fosterutveckling

Känslen är sinnet som utvecklas först - vid 8-9 v kan fostret vrida på huvudet om munnen berörs, vid 12 v greppar fostret mot något som rör vid fingrarna

Hörsel – från ca 20 v – fostret reagerar reflexmässigt på höga ljud (sk. *startle reflex*); senare (22 v) via orientering/uppmärksamhet: innebär en nedgång i hjärtfrekvens; fostret visar även en habituering vid upprepning av ljudet

Synen är det ”minst” välutvecklade sinnet under fostertiden - Vid 24 v. – skyler ögonen med handen om det utsätts för starkt ljus vid undersökning
-Vid 28 v. – visuella cortex finns till stor del på plats

Hjärnan – nervceller bildas från start - vid 20-22v: alla neuroner på plats; påfyllning av gliaceller sker. Hjärnans vikt ökar tiofaldigt fram till födseln

Minne för ljud som hörts under fosterstadiet; föredrar mammans röst, välkända sagor, sånger mm

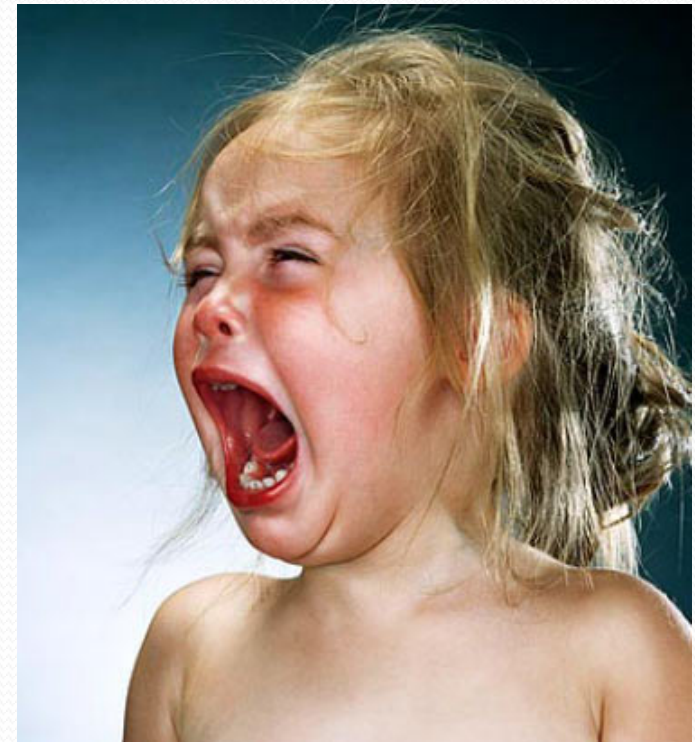
Hjärnans utveckling och dess betydelse för den kognitiva utvecklingen

- Neurologisk mognad
- Forskning om suboptimala förhållanden under uppväxten och dess påverkan på den växande hjärnan (Dan Sigel, Charles Zeanah, Allan Schore, Bruce Perry, Bessel van der Kolk mfl)
- Mycket kunskap om hur barn lär sig och utvecklas - alltid i samspel!

Temperament

- Påverkar hur barnet reagerar på omgivningen och andra personer
- Genetisk/ärfvlig komponent viktig – men även samspel
- Temperament kan iakttas i flera dimensioner:
 - Aktivitetsnivå, energi, rytm, intensitet och hastighet i reaktioner
- Individuella skillnader vad gäller:
 - Irritabilitet
 - Upprördhet
 - Positiva affekter (känsloutlösningar)
 - Social förmåga
 - Uppmärksamhetsförmåga
 - Uthållighet
 - Disträherbarhet
 - Känslighet
 - Närmande/fjärande tendenser
 - mfl.

”Temperamentstyper” (med försiktighet..)

Flexibel	Ängslig	Framåt
Reglerad	Anpassar sig långsamt	Aktiv, intensiv
Jämnt humör	Lätt för att dra sig undan	Ojämnt humör och affektreglering
Anpassar sig lätt		Distraherbar
Lågintensiv		Känslig
Lågsensitiv		

Emotionell utveckling

- Känslouttryck
- Sekvens för hur distinkta känslor utvecklas:
 - Vid födseln; intresse, upprördhet, äckel, förnöjsamhet
 - 2-7 mån; ilska, sorg/ledsen, glädje, förvåning, rädsla
 - Cirka 1 ½ år: skam, stolthet, skuld, avund, generad
 - Själv-igenkänning och själv-utvärdering

Affektreglering

- * Svårt att reglera känslor själv – förmågan utvecklas långsamt
- * Finns hos 6-månaders babyn tex. att suga på tummen, ha en snuttefilt
- * Koltbarn kan sällan reglera rädsla själva
- * Vid tre års ålder kan barn dölja en känsla
- * Kan känna igen och tolka känslor och använda sig av sk.
- * Social referering vid 7-10 mån ålder, dvs använder sig av andras emotionella reaktioner som riktlinje för eget beteende
- * 2 år – ser sig om efter andra personers reaktioner på beteende –
- Pappa titta på mig!
- * Kan samtala om känslor 18-24 månader
- * Empatiutveckling

Reglering och stress - spädbarn

Reglering	Stress
• Jämn andning, varm kroppstemperatur, jämn hudton	1. Gäspar, dreglar, hickar, känns kall eller kallsvettig, blek eller fläckig hudton.
2. God muskeltonus, kan lyfta armar och ben	2. Svag muskeltonus, fladdrar med armar och ben, kan inte hålla emot motstånd, skakar.
3. Kan röra sig enkelt mellan tillstånd av vakenhet och sömn (med lite hjälp). När babyn är vaken är baby ibland alert och tyst, alert och aktiv, kan bli lugn och acceptera tröst vid gråt	3. Vaknar skrikande och kan inte koppla av, svårt att somna eller somnar mycket plötsligt mitt bland oväsen, svårt att fokusera i vaket tillstånd.
4. Hoppas till vid ljud men återhämtar sig snabbt, kan klara att få blöjan bytt tex.	4. Hoppas till vid plötsliga ljud, ljus och beröring och kan inte återhämta sig tillräckligt snabbt.

Jag tillsammans med annan

Tidigt lyhört samspel – förutsättningen för att lära sig känslomässig reglering

Lyhördhet

Uppmärksamma
barnets signaler

- tolka signalen
- svara på signalen
 - i tid
 - anpassat
 - över tid, går att lita på

Lägger grunden för anknytningen

Anknytningspersonen fungerar som en:

- trygg bas (utifrån vilken barnet utforskar sin miljö)
- säker hamn (som barnet vänder sig till vid "stress" - behov av tröst, stöd, beskydd – men också vid glädje och önskan att "dela" en upplevelse)

Good enough!

Två motivationssystem

- Behovet av närhet
- Behovet att utforska

"Det är i skärningspunkten mellan dessa båda system som vi ser kvaliteten på relationen mellan barnet och den som tar hand om det."

Pia Risholm Mothander

Kognitiv utveckling

- 🌐 Utforska med alla sinnen
- 🌐 Socialt samarbete
- 🌐 Utveckla förståelse av begrepp
- 🌐 Minne
- 🌐 Problemlösande & kreativitet

Hur sker då den kognitiva utvecklingen hos spädbarnet?

- ✱ Spädbarnet föds med förmåga till organiserad bearbetning av sinnesintryck, förmåga till uppmärksamhet, minne och inläring.
- ✱ Alla de nödvändiga mekanismerna för att registrera alla de intryck som möter spädbarnet samt svara på omvärldens signaler finns på plats.
- ✱ *Det kompetenta spädbarnet!*

12 månader gamla babysars observation av vuxnas samtal. Filmat med Tobii-kamera.

Piaget: sensomotoriskt stadium

Piaget menade att från födseln till två års ålder bildas barnets tänkande genom:

- Byggande av scheman genom att ta in och bearbeta omvärlden genom sinnesintryck och motoriskt utforskande
- *Cirkelreaktioner* - genom att barnets ”reflexer” utvecklas till viljestyrda handlingar skapas scheman
- Imitation
- *Objektpermanens*: förståelsen att något fortfarande existerar även när det är utom synhåll
- symbolisering
- Mentala representationer.

Piaget: Objektpermanens

- förmågan att förstå att objekt fortsätter att existera även när de inte kan ses
- enligt Piaget börjar detta utvecklas vid ca 8 mån, men först vid 1, 5 års ålder i stort sett bemästrat
- Anses nu starta tidigare –
5 mån
(Baillargeon, Stern)

Piaget: mentala representationer

- Inre, mentala bilder/föreställningar av objekt, människor, händelser.
- Möjliggör fördröjd imitation och låtsaslek
- Utvecklingen av
 - Begrepp
 - symboler

”Joint attention” – delat uppmärksamhetsfokus

- Responding - initiating
- Utvecklas från 7-8 månader, fullt utv. vid 1 år.
- Språkutveckling

Uppmärksamhet – nödvändig i all kognition

- Mer alerta: förändras mellan 2 och 3 mån ålder; bättre ögonkontakt
- Selektiv uppmärksamhet för objekt vid 4 mån – (stöds av förbättrad synskärpa och binokulär syn!)
- 3-9 mån – större flexibilitet och snabbhet i att styra uppmärksamheten
- Kvarhållen uppmärksamhet – vid 3 mån, 5-10 s, ökar gradvis upp till 2-årsåldern

Inhibering/kontroll

Viljestyrd uppmärksamhet är möjlig från ca två års ålder och vidareutvecklas under hela förskoleåldern – hur kommer det sig?

- 8-9 mån: utveckling av "främlingsrädsla" kan hejda närmande mot nya objekt;
- 12 mån: utv. av prefrontala cortex gör att barn kan hejda impulsen att sträcka sig närmsta men omöjliga vägen mot en leksak (en 6 mån fortsätter att välja den omöjliga vägen)

© John Hopkins University

Minne

- Uppmärksamheten spelar en viktig roll i minnet för inkodning och framplockning
- Implicita minnen – från ca 2 mån, mkt sensomotoriska färdigheter, procedurminnen
- Explicita minnen – från ca 6 mån, förbättras under 2:a året; medvetna minnen av fakta och händelser. Kopplat till utveckling av hippocampus, frontalloberna.

Exekutiva funktioner

- Mental flexibilitet
- Arbetsminne
- Inhibering/kontroll

<http://developingchild.harvard.edu/science/key-concepts/executive-function/>

Take home message: “Core knowledge perspective”

“Infants start out with impressive understandings. Babies are born with a set of innate knowledge systems, or core domains of thought, genetically set up in the course of evolution to comprehend its crucial aspects”.

(Berk)